

**MET KENNIS KWETSBARE MENSEN
KWALITEIT BIEDEN**

Branchebeeld 2010

20 februari 2012

De Federatie Opvang is de branchevereniging voor de maatschappelijke opvang, begeleid & beschermd wonen en de vrouwenopvang. De opvangcentra ondersteunen mensen in een maatschappelijk kwetsbare of onveilige situatie. Het gaat onder meer om opvang, begeleiding en ondersteuning van dak- en thuislozen, slachtoffers van huiselijk geweld, tienermoeders, slachtoffers van mensenhandel, ex-gedetineerden en dakloze jongeren.

www.opvang.nl

Het motto van de Vereniging Federatie Opvang is: **leder mens telt.**

Uitgave

Federatie Opvang
Johan van Oldenbarneveltlaan 34-36
3818 HB Amersfoort
T: 033-4615029
E: info@opvang.nl

Inhoud

Wat telt.....	1
Inleiding	3
Ontwikkelingen in 2010	4
Conclusies en aanbevelingen.....	5
De maatschappelijke opvang, begeleid & beschermd wonen en de vrouwenopvang in cijfers: het beeld van 2010	7
De cliënten	7
Hoofdaanmelders onder de 23 jaar in Maatschappelijke Opvang en Vrouwenopvang	10
Voorzieningengebruik door Zwerfjongeren	11
Het gebruik van voorzieningen door alle cliënten	12
Maatschappelijke Opvang.....	12
Vrouwenopvang	13
De leden en het hulpaanbod	14
Maatschappelijke opvang	14
Vrouwenopvang	15
Capaciteit in de Maatschappelijke Opvang en Vrouwenopvang	16
Onze leden, hun organisatie en hun financiën	17
Aantal medewerkers bij lidorganisaties	18
De leden en hun financiën.....	19
Wijze van berekening	20
<i>Bijlage</i> : Definities van voorzieningsoorten.....	21

Wat telt

Het klinkt wat gek voor de Federatie Opvang, het Branchebeeld 2010. De term 'branche' is immers ontleend aan een indeling van ondernemingen die werkzaam zijn op een bepaald deel van een markt. Het laatste wat ik wil ontkennen, is dat de leden van de Federatie Opvang ondernemend zijn of innovatief, maar met die markt ligt het wat mij betreft wat lastiger. Natuurlijk, de leden van de Federatie Opvang, instellingen die zich bezig houden met maatschappelijke opvang, vrouwenopvang, en begeleid en beschermd wonen, nemen ook 'de vraag' als uitgangspunt. Sterker nog, die oriëntatie heeft geleid tot een bijzonder gedifferentieerd aanbod in de diensten, die de organisaties aangesloten bij de Federatie aanbieden.

Ten opzichte van het gangbare beeld van branches zijn er echter twee grote verschillen. In de eerste plaats werken de leden van de Federatie niet op een markt van klanten. Wij hebben te maken met cliënten, mensen die het, al dan niet tijdelijk, in hun eentje even niet redden in onze samenleving. Zij zijn aangewezen op hulp, wat wezenlijk iets anders is dan het kopen van ondersteuning. Juist vanwege die ingebakken afhankelijkheidsrelatie, hechten de Federatie en de bij haar aangesloten leden aan het goed regelen van de rechten van hun cliënten. Aangewezen zijn op hulp betekent altijd een vorm van afhankelijkheid, maar mag nooit, in een beschaafde samenleving, verworden tot horigheid. Het schrappen van het recht op kwalitatieve goede zorg voor cliënten in de vrouwen - en maatschappelijke opvang in het voorliggende wetsvoorstel Cliëntenrechten Zorg, is in de ogen van de Federatie en de bij haar aangesloten leden, voor cliënten een stap terug in de tijd en een bestuurlijke belediging voor de instellingen en de zorg die zij willen bieden.

Een tweede belangrijk onderscheid met de ondernemingen van klassieke branches is dat de leden van Federatie niet op winst gericht zijn. De bij de Federatie aangesloten organisaties zijn afhankelijk van overheidssubsidies, eigen bijdragen van cliënten, meestal afkomstig van hun uitkering, en giften. Daar past geen winst bij, maar kostenbewustzijn. Geen verhalen over stijgende of dalende winstcijfers in dit branchebeeld, wel een verantwoording van wat de leden met de inkomsten en uitgaven gedaan hebben. Nou misschien toch wel iets over winst, maar dan gaat het niet over financiële winst of beursgevoelige gegevens, maar over de winst voor samenleving en individu.

De naam 'branchebeeld' heeft een historie. Afgelopen jaren werd door het Trimbos Instituut op basis van de geanonimiseerde cliëntengegevens van onze leden, de zogenaamd Monitor Maatschappelijke Opvang (MMO) geproduceerd voor het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Daarna vulde de Federatie Opvang deze gegevens aan tot een Branchebeeld en publiceerde dat.

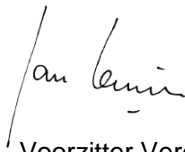
De Federatie brengt nu op eigen initiatief en gezag het 'branchebeeld' uit. Deze verandering is ook zichtbaar in de nieuwe opzet: we beginnen met een beeld van onze cliënten en niet met allerlei gegevens over onszelf. Het credo van de Federatie is immers: 'Ieder mens telt'. In het 'branchebeeld' beginnen we dus met de mensen en niet met de organisaties. Het branchebeeld 2010 is in die zin een overgangproduct, waarin een eerste slag gemaakt wordt in de transitie van een 'branchebeeld' naar een verantwoording van de dienstverlening van de leden van de Federatie aan hun cliënten, over de ontwikkelingen in het cliëntenbestand, over hoe de publieke – en deels private – middelen besteed zijn. Het nieuwe 'branchebeeld' neemt de missie van de leden van de

Federatie tot uitgangspunt en relateert de inspanningen en uitgaven van de 'branche' hieraan. In die zin markeert het Branchebeeld 2010 een overgang, waarin ongetwijfeld nog stappen gemaakt moeten worden.

Bij die maatschappelijke verantwoording hoort dat wij melden, wat wij, instellingen voor vrouwen - en maatschappelijke opvang, de instellingen voor begeleid en beschermd wonen, een belangrijke stap vooruit vinden en waar we ons ernstig zorgen over maken. Het positieve bericht is dat we het aantal gebruikers van de nachtopvang ingrijpend zien dalen. Dat betekent dat inzet op minder mensen op straat, onder viaducten en portieken succes heeft. Alle reden om dat beleid met kracht voort te zetten.

Aan de andere kant, het aantal jongeren in onze instellingen stijgt en stijgt enorm. Het aantal jongeren onder de 23 jaar in de opvang als gevolg van dak - en thuisloosheid of huiselijk geweld, is maar liefst met 16% gestegen sinds 2008, van 7.574 naar 8.791 jongeren. Zelfs jongeren onder de 18 melden zich inmiddels aan bij de bij ons aangesloten instellingen. Volgens de aangepaste (en ingeperkte) officiële definitie van zwerfjongeren hebben we nog nooit zoveel cliënten in deze leeftijdscategorie hoeven helpen. Dat doet pijn voor een Federatie die als credo heeft dat ieder mens telt. Dat doet extra pijn voor iedereen die vindt dat iedere toekomst telt.

Jan Laurier

Voorzitter Vereniging Federatie Opgang

Inleiding

Het Branchebeeld 2010 van de Vereniging Federatie Opvang is gerealiseerd dankzij de medewerking van 68 van de 71 lidorganisaties. We zijn deze leden zeer dankbaar voor hun inspanningen voor het leveren van de juiste data. Zonder hun medewerking was dit Branchebeeld niet tot stand gekomen.

De kengetallen 2010 die we van de lidorganisaties ontvingen, zijn geaggregeerd en waar mogelijk vergeleken met de kengetallen van de jaren 2008 en 2009. Opvallende ontwikkelingen in de periode 2008 t/m 2010 worden in dit Branchebeeld gesignaleerd en waar mogelijk geduid.

De kengetallen over de periode 2008 t/m 2010 betreffen:

- De geholpen cliënten bij de leden in de Maatschappelijke Opvang (MO) en Vrouwenopvang (VO);
- Het hulpaanbod van de leden;
- Overige ontwikkelingen bij de lidorganisaties van de Federatie Opvang.

In het Branchebeeld 2010 wordt, evenals in voorgaande jaren, veel aandacht besteed aan de hierboven genoemde kengetallen van de branche voor de maatschappelijke opvang, begeleid & beschermd wonen en de vrouwenopvang.

In het hart van dit Branchebeeld worden ze in detail gepresenteerd, vergezeld van een korte uitleg en vaak ook van een grafische weergave. De eerste twee hoofdstukken van het Branchebeeld 2010 zijn nieuw ten opzichte van voorgaande jaren. Zij bevatten de samenvatting van de belangrijkste gesignaleerde ontwikkelingen in 2010 en de hiermee samenhangende conclusies en aanbevelingen.

Ontwikkelingen in 2010

De belangrijkste gesignaleerde ontwikkelingen in 2010:

1. Totaal aantal cliënten stijgt ten opzichte van 2009

In 2010 hebben 68.401 mensen, inclusief kinderen, een beroep gedaan op hulp van de leden van de Federatie Opvang. Waar het aantal cliënten van 2008 naar 2009 met 3% daalde van rond de 67.000 naar 65.000, nam het aantal van 2009 naar 2010 met bijna 5% weer toe naar ruim 68.000.

2. Record aantal dakloze jongeren in de opvang

Het aantal jongeren (door dakloosheid of huiselijk geweld) onder de 23 jaar dat een beroep doet op hulp is in twee jaar tijd met 16% gestegen van 7.574 naar 8.791.

3. Groot aantal cliënten geen startkwalificatie arbeidsmarkt

Van de cliënten van 18 jaar en ouder heeft 63% géén startkwalificatie voor de arbeidsmarkt bij aanvang van het hulptraject in de opvang. Dit is twee keer zo veel als bij alle Nederlanders.

4. Daling van het aantal cliënten in de nachtopvang (van de maatschappelijke opvang)

Het aandeel cliënten in de nachtopvang daalde in drie jaar tijd (2008 t/m 2010) van 24% tot 16%.

5. Meer cliënten in begeleide woonvormen (van de maatschappelijke opvang)

Het aandeel cliënten bij begeleid wonen of binnen een woonvoorziening steeg van 40% naar 47%.

6. Aantal cliënten in de crisisopvang van de vrouwenopvang stijgt

Het aantal cliënten binnen de *crisisopvang* in de Vrouwenopvang steeg van 2008 tot 2010 met 5%. Het ging om een toename van ruim 150 cliënten naar 3440. Bij gelijkblijvende capaciteit betekende dit een toename van de druk op de voordeur binnen de VO.

7. Leden Federatie Opvangt betrekken cliënten bij hun werk

Ruim 80% van de leden van de Federatie Opvang heeft een cliëntenraad.

8. Veruit de meeste leden hebben een kwaliteitscertificering

Bijna 90% van de lidorganisaties heeft een kwaliteitscertificering.

Conclusies en aanbevelingen

Gezamenlijke aanpak dakloze jongeren hard nodig

In 2010 hebben zich voor het eerst in de geschiedenis van de opvang in één jaar tijd ruim 7.000 jongeren in de leeftijdscategorie van 18 t/m 22 jaar bij de opvang gemeld¹. Daarnaast hebben zich datzelfde jaar bijna 1600 minderjarige jongeren bij de opvang gemeld. Bijna alle dakloze jongeren hebben schulden. Het ontbreekt hen bovendien aan een inkomen en ze hebben geen recht op een uitkering waarvan ze wonen, eten en de zorgverzekering kunnen betalen.

Snelle en adequate gezamenlijke acties zijn nodig van de departementen van VWS, SZW en OCW, om onder meer de inkomenspositie en de zogenaamde startkwalificatie (minimale onderwijsniveau) van jongeren te verbeteren en met de gemeenten te zorgen voor voldoende betaalbare woningen.

Aanpak dak- en thuisloosheid nog steeds een prioriteit

Begin 2011 zijn er door de G4 verschillende successen gemeld van het in 2006, door de G4 gestarte, gezamenlijke Plan van Aanpak Maatschappelijke Opvang. Sinds de start van dit Plan van Aanpak kregen in totaal 12.400 daklozen een traject, wat betekent dat zij in beeld zijn bij de gemeente, een vaste hulpverlener hebben en een plan om hun leven verder op orde te krijgen.

Op het moment van publicatie van het Branchebeeld 2010 staat de eerste opvang (crisisopvang) op talloze plekken weer onder druk. Gemeenten door het hele land houden zich steeds vaker niet aan de naleving van de verplichting in de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) om landelijke toegankelijkheid te bieden. Er wordt al enige tijd een strikt regiobindingsbeleid gevoerd. Hierdoor worden mensen die hulp nodig hebben geweigerd in de opvang. Daar komt nog bij dat bij de Tweede Kamer een wetsvoorstel ligt waardoor, bij aanneming van de wet, de toegang tot maatschappelijke opvang wordt uitgesloten voor werkloze burgers van de Europese Unie, of EU-burgers die minder dan drie maanden in Nederland zijn. De hieruit volgende schrijnende situaties zijn te voorzien: meer verzoeken tot eerste opvang waaraan niet kan worden voldaan en een toename van het aantal buitenslapers.

Ook het in 2010 aangekondigde kabinetsbeleid (stelselwijzigingen, bezuinigen en ombuigingen) zal effecten hebben op de opvang en zijn cliënten. We kunnen vaststellen dat bovengenoemde ontwikkelingen tot veel onzekerheid leiden. Daarnaast is de kans groot dat behaalde successen bij de aanpak van dakloosheid teniet worden gedaan.

Beschikbaarheid en diversiteit woonvormen steeds belangrijker

Het Branchebeeld 2010 laat zien dat er steeds meer mensen een beroep doen op begeleide woonvormen. Het Plan van Aanpak Maatschappelijke opvang van de G4 en de Stedelijke Kompassen hebben aangetoond, dat dakloosheid succesvol kan worden aangepakt door te investeren in goede opvang en in woningen waar mensen de juiste begeleiding krijgen.

¹ De definitie van zwerfjongeren is in 2010 door het ministerie van VWS vastgesteld en luidt: 'Zwerfjongeren zijn feitelijk of residentieel daklozen onder de 23 jaar met meervoudige problemen'.

Het is belangrijk dat het kabinet en de gemeenten deze lijn blijven doorzetten en uitbreiden; een effectieve aanpak van dakloosheid is alleen mogelijk wanneer verstopping in instroom, doorstroom en uitstroom wordt voorkomen. Er moet dus voor gezorgd worden, dat betaalbare en veilige huisvesting in allerlei vormen beschikbaar is voor de cliënten van de opvang. Wanneer dit niet gebeurt, groeien de wachtlijsten, neemt het aantal daklozen op straat toe en blijven cliënten langer dan nodig in de opvang. Dit is een voor alle partijen ongewenste en onnodig kostbare situatie.

Om uitval van mensen en daarmee dak- en thuisloosheid te voorkomen, zal bovendien veel meer gebruik moeten worden gemaakt van signaleringsnetwerken en –trajecten in buurten en wijken.

Geïntegreerde aanpak nodig voor omvangrijke problematiek huiselijk geweld

Het aantal cliënten – slachtoffers van huiselijk geweld – in de crisisopvang MO en VO stijgt met 5% van 3285 naar 3440, dat laat het Branchebeeld 2010 zien.

Een geïntegreerde aanpak van huiselijk geweld – met 200.000 slachtoffers per jaar² – is noodzakelijk. Meer aandacht voor preventie, eerder ingrijpen en taboe doorbreken blijft nodig. Taboe doorbreking is deels gelukt, maar is nog altijd niet volledig: geweld in de huiselijke kring wordt door velen nog als schaamtevol ervaren.

Naast omvangrijk is de problematiek van huiselijk geweld divers. Voor sommige cliënten is specialistische expertise nodig, die niet in elke regio beschikbaar hoeft te zijn. Het rijk, de gemeenten en de vrouwenopvang kunnen hiertoe nog beter samenwerken. Onder meer om te bepalen voor welke cliëntengroepen specialistische voorzieningen nodig zijn en voor hoe lang.

² Veen, H.C.J. van der, & Bogaerts, S. (2010). *Huiselijk geweld in Nederland: overkoepelend syntheserapport van het vangst-hervangst-, slachtoffer- en daderonderzoek 2007-2010*. Den Haag, WODC.

De maatschappelijke opvang, begeleid & beschermd wonen en de vrouwenopvang in cijfers: het beeld van 2010

De cliënten

Het hulpaanbod van de lidinstellingen van de Federatie Opgang omvat een breed scala van diensten. In het kader van de hulpverlening aan (dreigend) daklozen en slachtoffers van geweld in afhankelijkheidsrelaties worden diensten aangeboden van preventie, schuldhulpverlening, crisisopvang en woonbegeleiding c.q. begeleid wonen, tot en met nazorg³. De cijfers die u in dit branchebeeld ziet, hebben betrekking op de sectoren Maatschappelijk Opgang (MO), Vrouwenopvang (VO) en Beschermd Wonen (RIBW)⁴.

In 2010 hebben 68.401 mensen, inclusief kinderen, een beroep gedaan op hulp van de leden van de Federatie Opgang. Waar het aantal cliënten van 2008 naar 2009 met 3% daalde van 67.000 naar 65.000, nam het aantal van 2009 naar 2010 met bijna 5% weer toe naar ruim 68.000⁵.

Hieronder staat de verdeling van de aantallen cliënten per leeftijdscategorie per sector. Bij de leeftijdscategoriën 12-17 jaar en 18-22 jaar staat tussen haakjes het aantal geregistreerde hoofdaanmelders⁶.

Leeftijdsverdeling in 2010 bij cliënten in de Maatschappelijke Opgang (MO) en Vrouwenopvang (VO) <i>(tussen haakjes het aantal hoofdaanmelders per categorie)</i>		
Leeftijd	MO	VO
0-4 jr	956	2016
5-11 jr	1244	1412
12-17 jr	1384 (993)	929 (602)
18-22 jr	5391 (5234)	2030 (1962)
23-30 jr	9305	2774
31-40 jr	12180	2371
41-50 jr	13089	1203
51-64 jr	9518	394
65 +	2163	42
TOTAAL	55230	13171

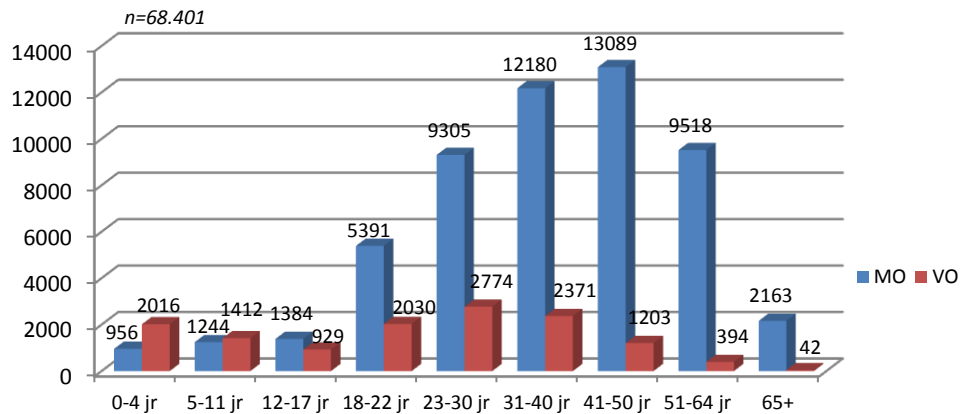
³ Een overzicht van de definities van voorzieningen is opgenomen in bijlage 1.

⁴ In incidentele gevallen wordt ook behandeling aangeboden. Dit GGZ-hulpaanbod en deze GGZ-cliënten zijn niet meegeteld in de cijfers van dit Branchebeeld 2010.

⁵ Wanneer cliënten diverse vormen van hulpverlening in de opvang hebben verkregen (bijvoorbeeld eerst in de crisisopvang en vervolgens in de begeleid woonvorm) komt de cliënt twee keer voor in de landelijke database. Deze dubbel telling wordt verwijderd, zodat een cliënt maar één keer wordt geteld. Dit noemen we vervolgens een unieke cliënt. Deze methodiek hanteren we voor alle cliënten, dus ook voor kinderen.

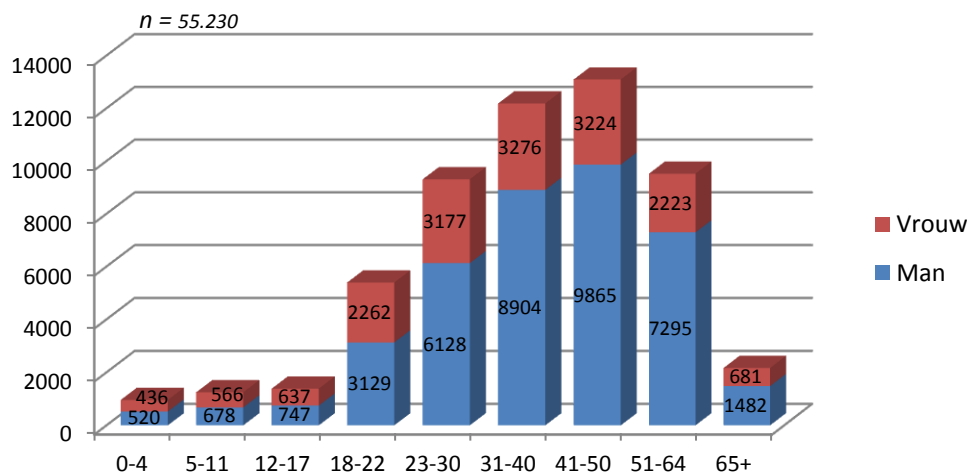
⁶ Een hoofdaanmelder is een cliënt van 12 jaar en ouder, die zelfstandig hulp vraagt. Betrokken of meegekomen kinderen tot en met 17 jaar worden wel meegeteld als cliënt, want zij ontvangen hulp, maar zijn géén hoofdaanmelder.

Aantal cliënten per leeftijdscategorie MO & VO in 2010

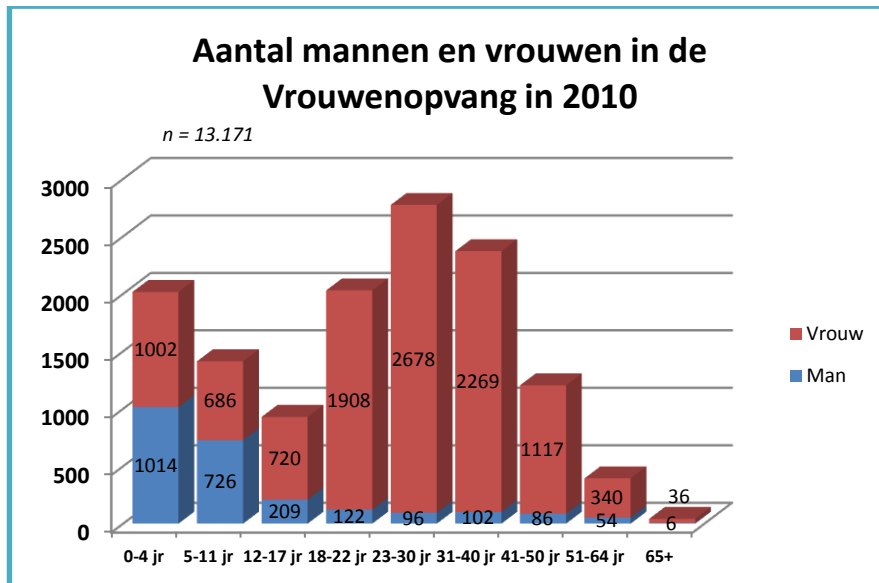
In de Maatschappelijke Opvang (MO) bedraagt het totaal aantal unieke cliënten in 2010 ruim 55.000. Een belangrijk deel van deze cliënten heeft in 2010 meerdere keren een beroep gedaan op diensten van lidinstellingen die Maatschappelijke Opvang bieden. In de groep boven de 18 jaar is 30% vrouw.

Aantal mannen en vrouwen in de Maatschappelijke Opvang in 2010

Het aantal meegekomen kinderen onder de 18 jaar is 2591. Daarvan vallen er 391 in de leeftijdscategorie van 12 t/m 17 jaar. Het aantal *hoofdaanmelders* van 12 t/m 17 jaar bedraagt 993. Dit zijn dus cliënten die zich zelfstandig hebben aangemeld en/of zelfstandig hulp hebben gekregen vanuit de Maatschappelijke Opvang. Het totaal aantal hoofdaanmelders onder de 23 jaar is 6227.

In 2010 had 63% van de cliënten in de Maatschappelijke Opvang van 18 jaar en ouder géén startkwalificatie voor de arbeidsmarkt. Tweederde van de volwassen cliënten heeft dus een opleidingsniveau lager dan MBO-2 of HAVO. Ter vergelijking: in 2010 had 32% van de Nederlandse bevolking van 15-65 jaar geen startkwalificatie voor de arbeidsmarkt. Voor de groep cliënten in de Maatschappelijke Opvang is dit percentage dus twee keer zo hoog.

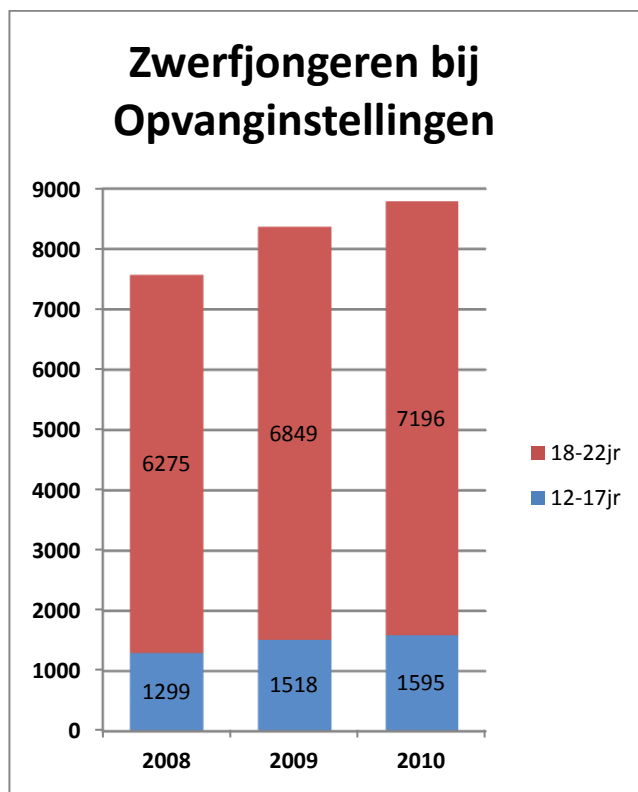
Het aantal meegekomen kinderen van 12 t/m 17 jaar in de Vrouwenopvang bedroeg 327. Dit brengt het totaal aantal meegekomen kinderen tot en met 17 jaar op 3755. Het aantal hoofdaanmelders in de leeftijdscategorie 12 t/m 17 jaar is 602. Het totaal aantal hoofdaanmelders in de Vrouwenopvang in 2010 onder de 23 jaar bedraagt daarmee 2564.

De mannelijke cliënten in de Vrouwenopvang zijn merendeels meegekomen zoons onder de 18 jaar. Mannen van boven de 18 jaar in de vrouwenopvang zijn ontvangers van hulp in situaties waar sprake was van huiselijk geweld of eengerelateerd geweld.

Hoofdaanmelders onder de 23 jaar in Maatschappelijke Opvang en Vrouwenopvang

In totaal hebben er in 2010 in de Maatschappelijke Opvang en Vrouwenopvang samen, 8791 unieke cliënten onder de 23 jaar, als hoofdaanmelder hulp gekregen. Dit is een toename van 16% in vergelijking tot 2008. Omdat deze cliënten hoofdaanmelders zijn en jonger dan 23, vallen ze onder de definitie van zwerfjongeren.

Zwerfjongeren bij Opvanginstellingen			
	2008	2009	2010
12-17jr	1299	1518	1595
18-22jr	6275	6849	7196
Totaal	7574	8367	8791

Van de jongeren van 18-22 jaar die als cliënt in de opvang komen, heeft 36% een startkwalificatie voor de arbeidsmarkt. Dat betekent een behaald opleidingsniveau van MBO 2, HAVO of hoger. Voor alle cliënten van 18 jaar en ouder in opvanginstellingen is dit percentage ook 36%. Ter vergelijking: van alle Nederlanders van 15 jaar en ouder heeft 67% in 2010 een startkwalificatie⁷.

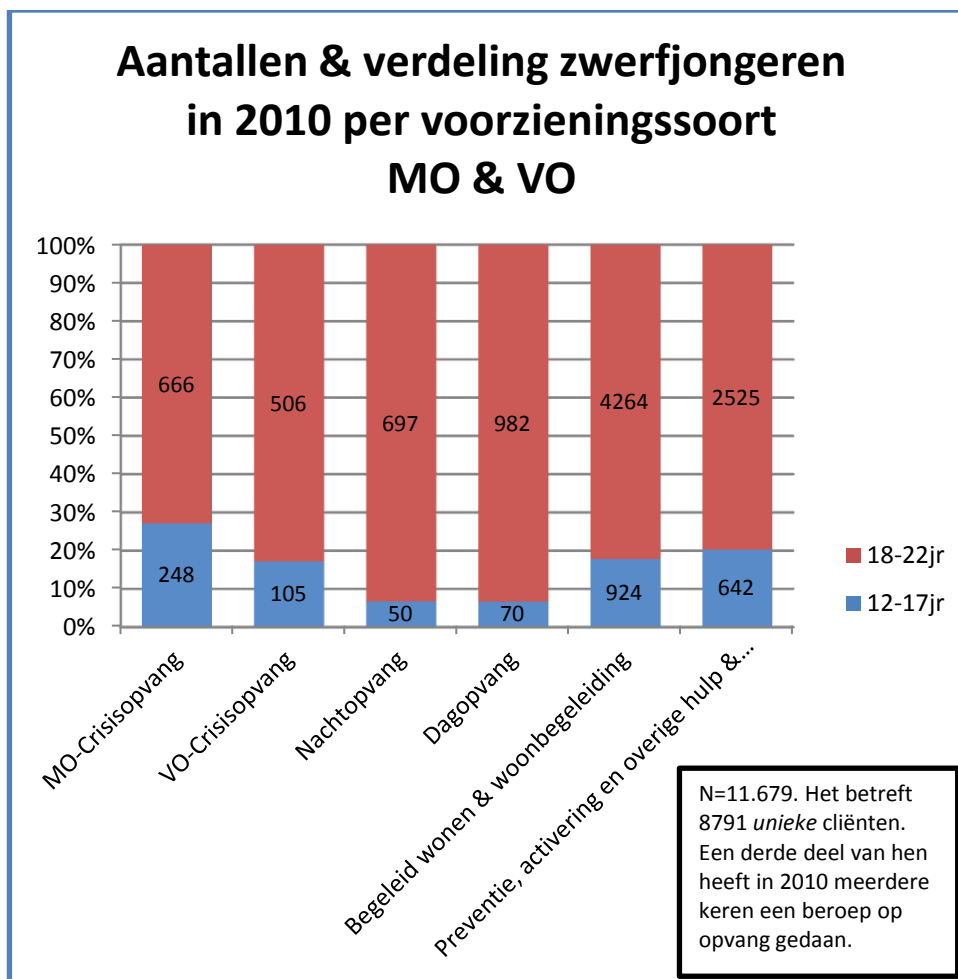
Deze conclusie kan ook worden getrokken voor alle cliënten van 18 jaar en ouder in de opvanginstellingen. Voor hen geldt dat 2/3 niet in het bezit is van een startkwalificatie voor de arbeidsmarkt. Dit is dubbel zo veel als onder de gehele Nederlandse bevolking van 15 jaar en ouder.

⁷ CSB Statline, geraadpleegd 20-12-2011:
<http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=80171NED&LA=NL>

Voorzieningengebruik door Zwerfjongeren

De definitie van zwerfjongeren is in 2010 door het ministerie van VWS vastgesteld en luidt: 'Zwerfjongeren zijn feitelijk of residentieel daklozen onder de 23 jaar met meervoudige problemen'. De definitie betekent dat alle jongeren die gebruik maken van de diensten van een opvanginstelling, of dat nu nachtopvang of begeleid wonen is, onder de definitie van zwerfjongeren vallen.

Onderstaande grafiek geeft het aantal jongeren onder de 23 jaar weer, dat in 2010 een beroep heeft gedaan op verschillende voorzieningssoorten in de MO en VO. Het gaat in dit geval dus om het gebruik van hulp in 2010 door de eerder genoemde 8.791 unieke cliënten. Een zwerfjongere kan bijvoorbeeld in 2010 meerdere keren in de nachtopvang zijn geweest, of vanuit de crisisopvang naar woonbegeleiding zijn gegaan. Onderstaande grafiek laat zien dat een substantieel deel van de zwerfjongeren in 2010 meerdere keren een beroep heeft gedaan op voorzieningen van leden van de Federatie Opvang.

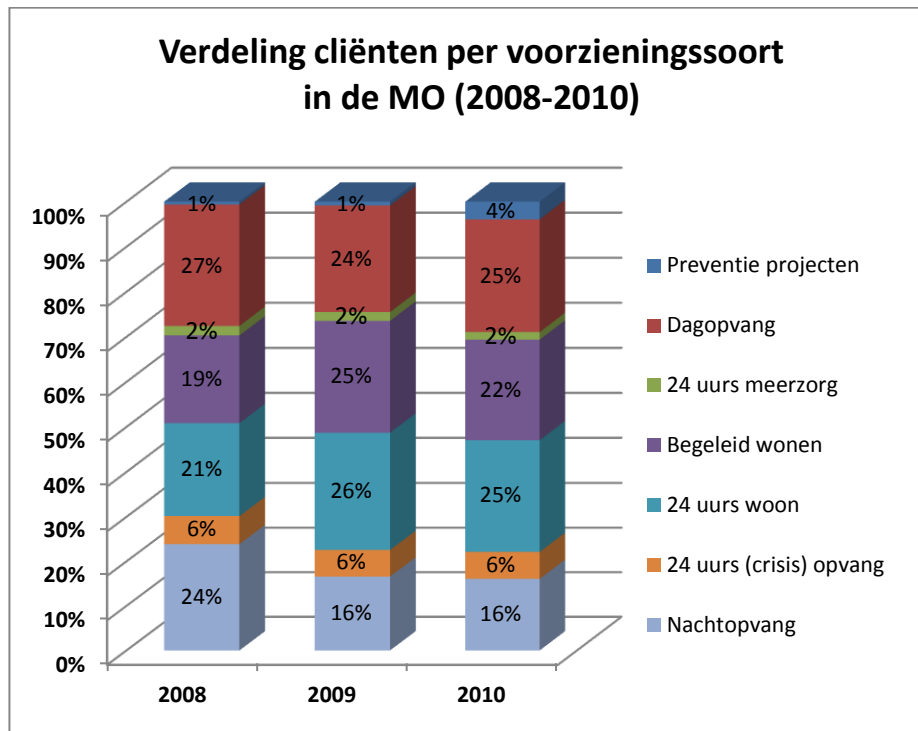

Kijkend naar het gebruik van voorzieningen door zwerfjongeren in 2010 valt bij nadere analyse op, dat ruim een kwart van de bezoekers van de crisisopvang in de MO onder de 23 jaar, jonger is dan 18. Het gaat hierbij om ongeveer 250 jongeren in 2010. En 50 jongeren onder de 18 jaar hebben in 2010 één of meerdere keren gebruik moeten maken van de nachtopvang.

Het gebruik van voorzieningen door alle cliënten

Maatschappelijke Opvang

In de Maatschappelijke Opvang daalt het aantal cliënten⁸ in de nachtopvang. Dit is in lijn met diverse onderzoeken, waaruit blijkt dat steeds meer daklozen gebruik maken van woonbegeleiding of begeleid wonen, in plaats van een kortdurende opvangvoorziening, waardoor minder daklozen op straat verblijven. Het aandeel cliënten in de nachtopvang daalde van 2008-2010 van 24% tot 16%. Het aandeel cliënten in begeleid wonen of een woonvoorziening steeg van 40% naar 47%.

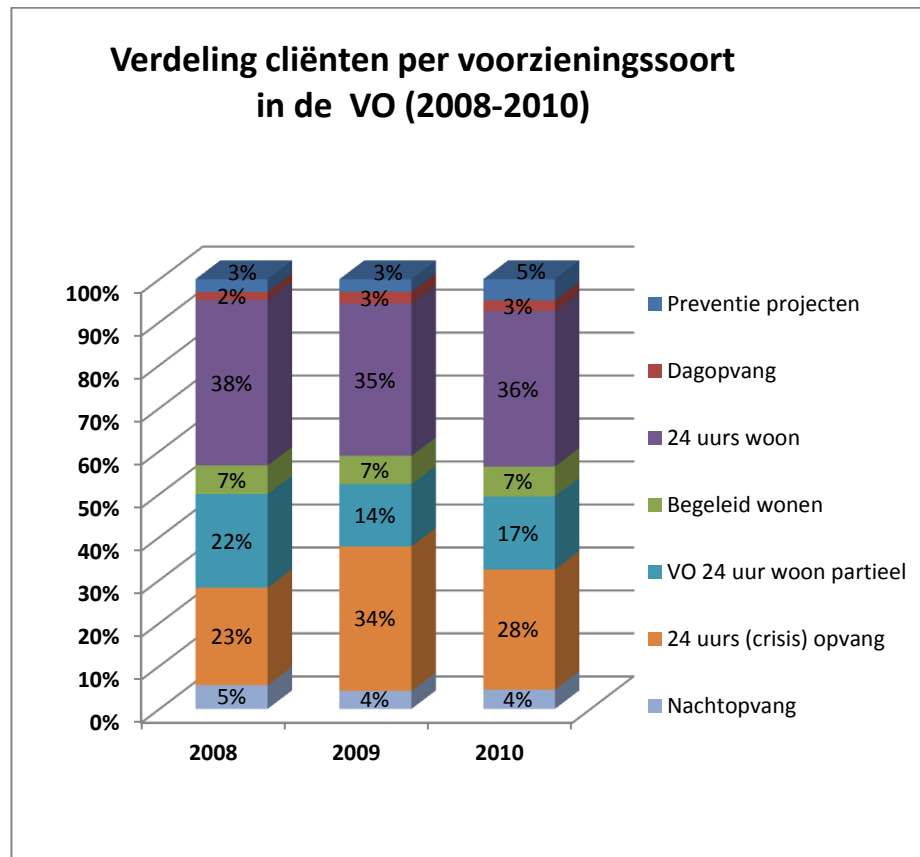
⁸ Cliënten in de MO kunnen onderverdeeld worden in feitelijk en residentieel daklozen (beschrijving definities afkomstig uit: Stappenplan Stedelijk Kompas, VNG, Den Haag 2007). In dit Branchebeeld zijn deze cliënten in de Maatschappelijke Opvang alleen meegeteld voor zover ze gebruik hebben gemaakt van hulp door lidinstellingen. Een feitelijk dakloze die in 2010 geen gebruik heeft gemaakt van bijvoorbeeld nachtopvang bij een lidinstelling, is niet geregistreerd in de instellingsregistratie en dus niet meegeteld in dit Branchebeeld.

Feitelijk daklozen: Personen die niet beschikken over een eigen woonruimte en voor een slaapplek gedurende de nacht tenminste één nacht (in de maand) waren aangewezen op buiten slapen, ofwel overnachten in de openlucht en in overdekte openbare ruimten (portieken, fietsenstallingen, stations, winkelcentra of een auto) en binnen slapen: in passantenverblijven van de maatschappelijke opvang, inclusief eendaagse noodopvang, of binnen slapen bij vrienden, kennissen of familie, zonder vooruitzichten op een slaapplek voor de daarop volgende nacht.

Residentieel daklozen: Personen die als bewoner staan ingeschreven bij instellingen voor maatschappelijke opvang (internaten en sociale pensions, woonvoorzieningen op basis van particulier initiatief dat zich richt op semi-permanente bewoning door daklozen en particuliere commerciële pensions waar voornamelijk daklozen wonen).

Vrouwenopvang

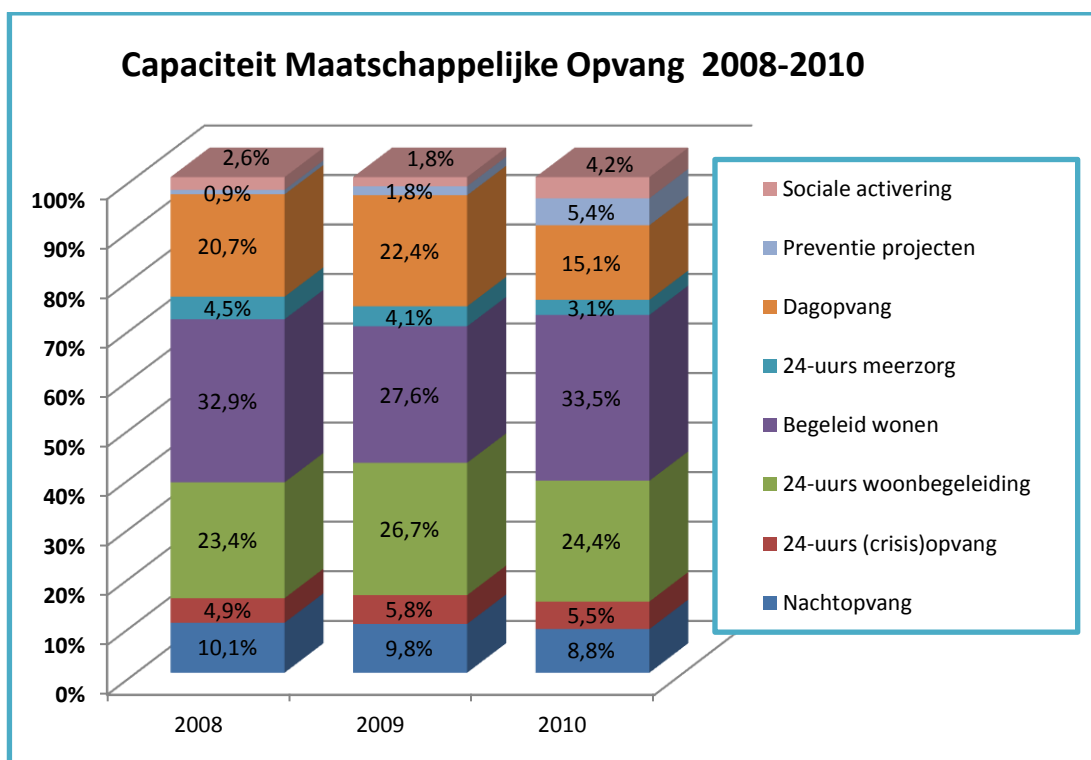
In de vrouwenopvang zien we het aandeel cliënten in de crisisopvang stijgen, terwijl er ook een stijging te zien is in het aandeel cliënten dat een beroep doet op preventieprojecten. Ook absoluut steeg het aantal cliënten binnen de crisisopvang in de Vrouwenopvang van 2008 t/m 2010 met 5%. Het ging om een stijging van 3285 naar 3440 cliënten, een toename van ruim 150. Bij gelijkblijvende capaciteit betekende dit een toename van de druk op de voordeur binnen de VO.

De leden en het hulpaanbod

Maatschappelijke opvang

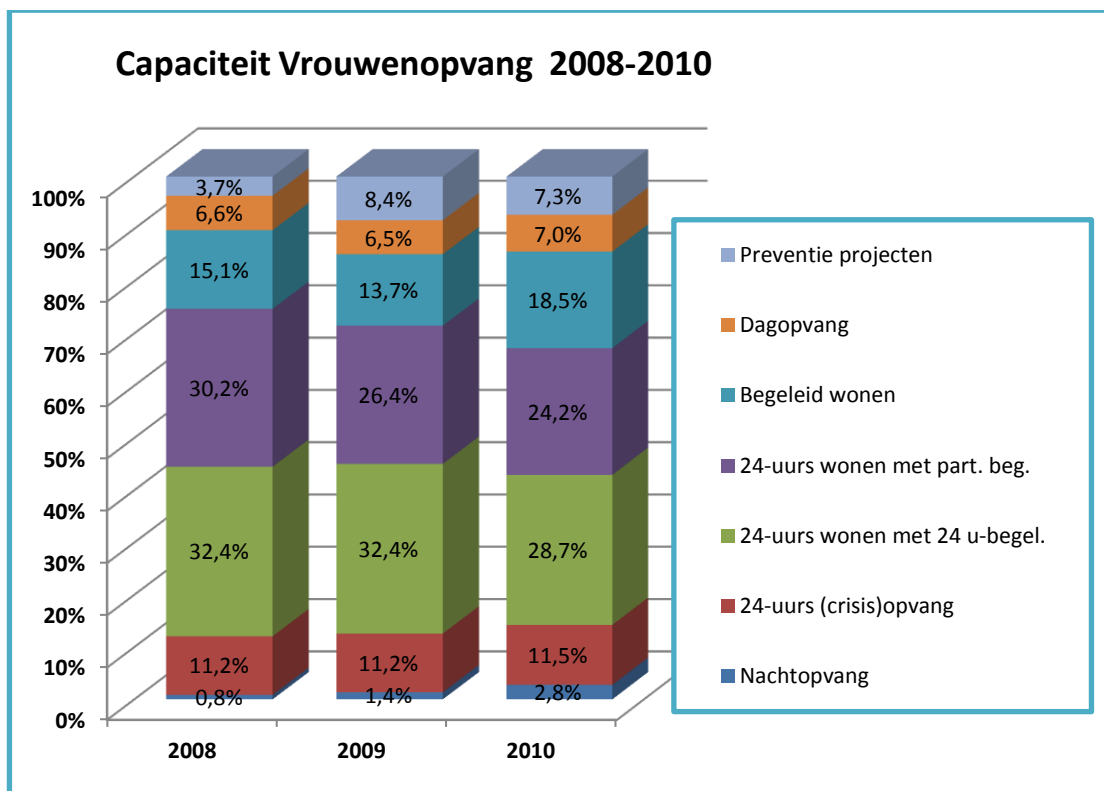
In de periode 2008 t/m 2010 heeft er zich een verschuiving van het hulpaanbod ingezet in de richting van begeleid wonen en preventieve activiteiten. Deze verandering is het sterkst zichtbaar in de Maatschappelijke Opvang. Het aandeel van het aanbod aan sociale activering stijgt van 2,6% naar 4,2% en van het aanbod preventie-activiteiten van 0,9% naar 5,4% op het totale dienstenaanbod. Dit terwijl de aandelen van het aanbod dagopvang en nachtopvang dalen. Cliënten komen meer en meer terecht in trajecten, waarbij de combinatie van structurele huisvesting en begeleiding geboden wordt. Beschikbaarheid van woningen is hierbij uiteraard essentieel.

Vrouwenopvang

Bij de Vrouwenopvang zijn twee bewegingen in het hulpaanbod zichtbaar. Ten eerste de verdubbeling van het aandeel Preventieprojecten van 3,7% naar 7,3% van het totale aanbod. Tegelijkertijd blijft het aandeel van het aanbod aan crisisopvang met circa 11% van 2008 t/m 2010 gelijk, hoewel zoals eerder gezien, het aantal cliënten in de crisisopvang in de periode 2008 t/m 2010 stijgt.

Deze bewegingen zijn verklaarbaar. De afname van het maatschappelijk taboe op het praten over huiselijk geweld leidt tot meer meldingen en meer hulpvragen. Hierdoor ontstaan meer kansen op tijdige en adequate hulpverlening, waardoor problemen naar de toekomst voorkomen kunnen worden. In 2010 was dit nog niet het geval. Er was sprake van capaciteitstekort bij de crisisopvang en diensgevolge extra druk op de voordeur van de VO.

Capaciteit in de Maatschappelijke Opvang en Vrouwenopvang

De stand van zaken per ultimo 2010 met betrekking tot de capaciteit is als volgt:

Capaciteit per voorzieningssoort in 2010 binnen de Maatschappelijke Opvang (MO) en Vrouwenopvang (VO)		
	MO	VO
Sociale activering	767	48
Preventie projecten	977	248
Dag Opvang	2709	239
24 uurs meerzorg	548	0
Begeleid wonen	6016	626
24 uurs woonbegeleiding	4374	1008
24 uur partiële woonbeg.	65	757
24 uurs (crisis) opvang	996	389
Nacht Opvang	1576	49
<i>Eindtotaal</i>	<i>18028</i>	<i>3364</i>

De definities van capaciteit voor de hierboven genoemde vormen van opvang zijn ontstaan bij het ontwerpen van de kostprijsystematiek binnen de Maatschappelijke en Vrouwenopvang in 2003 en worden sindsdien in de sector gebruikt. Capaciteit betekent niet meer en niet minder dan het aantal plaatsen dat op enig moment in een voorzieningssoort benut kan worden. Zo moet bovenstaande tabel ook gelezen worden.

Wijzigingen van beleid op landelijk en lokaal niveau hebben er toe geleid dat definities van voorzieningssoorten door instellingen over de tijd verschillend worden gehanteerd. Een vergelijking per voorzieningssoort en over jaren is derhalve niet representatief en niet in dit Branchebeeld opgenomen.

Onze leden, hun organisatie en hun financiën

Totaal aantal lidorganisaties in 2010: 71.

Waarvan 52 organisaties met een specifiek hulpaanbod in de Maatschappelijke Opvang.

Waarvan 33 organisaties met een specifiek hulpaanbod in de Vrouwenopvang.

Waarvan 14 organisaties met een specifiek hulpaanbod in zowel de MO als de VO.

Kwaliteitscertificering

Kwaliteits- certificering	Aantal leden		
	2008	2009	2010
HKZ	41	50	55
ISO 9001	0	0	1
Anders	8	3	4
Geen	24	11	8
Onbekend	2	10	3 ⁹
Totaal	75	74	71

Aantal lidorganisaties met een cliëntenraad

Cliëntenraad	Aantal leden		
	2008	2009	2010
Ja	49	48	58
Nee	25	15	10
Onbekend	1	11	3
Totaal	75	74	71

Aantal lidorganisaties met een klachtenreglement

Klachten- reglement	Aantal leden		
	2008	2009	2010
Ja	69	61	67
Nee	2	2	1
Onbekend	4	11	3
Totaal	75	74	71

Aantal lidorganisaties met een privacyreglement

Privacy- reglement	Aantal leden		
	2008	2009	2010
Ja	71	59	65
Nee	3	1	3
Onbekend	1	14	3
Totaal	75	74	71

⁹ Van de 3 instellingen waarvan onbekend is of ze een kwaliteitscertificering, cliëntenraad, klachtenreglement of privacyreglement hebben, zijn er twee die geen gegevens hebben aangeleverd omdat ze hun lidmaatschap hebben opgezegd. Van de laatste instelling hebben we geen gegevens kunnen achterhalen.

Aantal medewerkers bij lidorganisaties

Ruim 11.000 medewerkers hebben in 2010 hulp gegeven aan ruim 68.000 cliënten.

Medewerkers		MO	VO	Totaal	Gemiddeld per instelling
Aantal werknemers	2008	6343	1636	7979	106
	2009	7715	2036	9751	132
	2010	8992	2536	11528	162
Formatieplaatsen	2008	4841	1434	6275	84
	2009	5365	1386	6751	91
	2010	6503	1824	8327	117
Aantal fulltimers	2008	1318	167	1485	20
	2009	1532	249	1781	24
	2010	1758	440	2198	31

De grootste instelling binnen de Federatie Opgang heeft 3000 medewerkers, de kleinste instelling heeft 3 medewerkers.

De stijging van het aantal formatieplaatsen in de periode 2008 t/m 2010 wordt voor ongeveer de helft verklaard uit de professionalisering van de branche en de hiermee gepaard gaande verbetering en uitbreiding van het dienstenaanbod. Steeds meer organisaties hebben zich ontwikkeld van algemene opvanginstellingen naar rond de behoefte van de verschillende cliëntgroepen georganiseerde centra, met steeds meer geïndividualiseerde vormen van zorg (van preventie tot nazorg). De steeds verder geprofessionaliseerde zorg aan de verschillende groepen multi-problem cliënten wordt door de instellingen zelf geboden of georganiseerd in samenwerking met diverse partners. De uitbreiding en de verbetering van de zorg heeft geleid tot een uitbreiding van het aantal formatieplaatsen bij diverse instellingen.

De andere helft van de stijging van het aantal wordt verklaard door correcties die een aantal zorginstellingen heeft uitgevoerd in zijn administratie. De toerekening van personeel verbonden aan MO-, VO- en RIBW-voorzieningen is door verschillende organisaties gecorrigeerd.

De leden en hun financiën

BATEN (in miljoenen euro's)	2008	2009	2010
Gemeentesubsidie	227	289	304
Eigen bijdrage cliënten	43	35	25
AWBZ	207	166	254
Giften	5	4	9
Overige subsidies	59	80	72
Overige opbrengsten	46	25	24
Nadelig exploitatiesaldo	4	2	1
Totaal	591	601	689

LASTEN (in miljoenen Euro's)	2008	2009	2010
Loon	420	404	471
Sociale verzekeringen	-3	-2	-5
Huisvestingskosten	64	79	101
Organisatiekosten	46	54	53
Verzorgingskosten	35	35	38
Buitengewone lasten	15	11	11
Voordelig exploitatiesaldo	14	20	20
Totaal	591	601	689

Drie op de vier leden heeft in 2010 een voordelig exploitatiesaldo.

Wijze van berekening

Maar liefst 68 van de 71 leden van de Federatie Opvang hebben alle of een deel van de gegevens en cijfers over het jaar 2010 beschikbaar gesteld. Deze cijfers zijn voor dit Branchebeeld Federatie Opvang gebruikt.

Om te komen tot een totaalbeeld voor alle leden met betrekking tot personele, financiële en cliëntengegevens, is er geëxtrapoleerd naar aanleiding van de respons per onderwerp. Deze extrapolatie is gebaseerd op de capaciteit van het aanbod van de leden die voor het betreffende onderdeel gegevens aangeleverd hebben, gerelateerd aan de totale capaciteit van de leden.

De respons met betrekking tot de capaciteit en cliëntengegevens is over 2010 wederom hoog. Van het beschikbare aanbod, ofwel de capaciteit van de lidinstellingen is 99% van de informatie beschikbaar. We weten dus vrijwel precies welk aanbod en hoeveel aanbod onze leden in 2010 hebben geboden aan cliënten. Deze gegevens zijn aangevuld tot 100% op basis van gegevens over 2008 en 2009.

Op basis van de capaciteit is te herleiden hoe zwaar de door de leden aangeleverde gegevens wegen op het totaal. Voor zowel de personele als financiële gegevens bedraagt dit percentage 98%, aangeleverd door 54 instellingen.

Van 81% van de capaciteit hebben wij cliëntengegevens beschikbaar gekregen en gebruikt. Meer specifiek betreft het cliëntengegevens van 79% van de capaciteit van de Maatschappelijke Opvang, en 87% van de Vrouwenopvang.

Bijlage: Definities van voorzieningssoorten

A. 24-uurs woonvoorziening

De kernactiviteit van de 24-uurs woonvoorziening is het bieden van tijdelijk verblijf, gekoppeld aan zorgverlening en (psychosociale) begeleiding. Onderscheidend kenmerk binnen deze voorziening is de relatief lange verblijfsduur (tenminste 6 maanden). De doelgroep bestaat uit dak- & thuislozen, mannen en vrouwen met eventuele kinderen, met lichtere problematiek waarbij slechts beperkte ondersteuning nodig is en de cliënt redelijk zelfstandig kan functioneren. Hierbij kan gedacht worden aan internaten, sociaal pensions, evangelische opvang etc. die in verschillende varianten voorkomen.

B. 24-uurs (crisis)opvangvoorzieningen

De kernactiviteit van 24-uurs (crisis)opvangvoorzieningen is het bieden van tijdelijk verblijf, gekoppeld aan zorgverlening, (psychosociale) begeleiding en crisisinterventie, aan personen in een bedreigende of acute crisissituatie.

Hoofddoelen van hulpverlening zijn het wegnemen van de crisis en het op weg helpen naar een geschikte vervolgsituatie. Het onderscheidende kenmerk binnen deze woonvoorziening is de korte verblijfsduur (gemiddeld verblijf korter dan 3 maanden).

De doelgroep bestaat uit dak- en thuislozen, mannen en vrouwen (multiprobleem: relationele, financiële, verslavings- en/of psychiatrische problematiek).

C. 24-uurs meerzorg

De kernactiviteit van de 24-uurs meerzorgvoorziening is het bieden van tijdelijk verblijf, gekoppeld aan zorgverlening en (psychosociale) begeleiding aan cliënten, die voor een langere periode (ernstig) ziek zijn en uit die hoofde meerzorg behoeven.

Het onderscheidende kenmerk binnen deze voorziening is dan ook de verpleging en verzorging die aan de cliënten geleverd wordt.

D. Nachtopvangvoorziening

Het karakter van deze opvangvoorziening is laagdrempelig. Deze voorziening heeft een beperkte openstelling en is niet 24 uur per dag beschikbaar. De hulpvragers beschikken niet altijd over een eigen kamer (maar over een bed in slaapzalen). De gemiddelde verblijfsduur is relatief kort: een kort aantal aaneensluitende nachten per keer.

De doelgroep bestaat uit dak- en thuislozen, mannen en vrouwen (multiprobleem), die geen gebruik (kunnen of willen) maken van de overige 24-uurs voorzieningen.

E. Dagopvangvoorzieningen

Het karakter van deze opvangvoorziening is laagdrempelig, zonder slaapgelegenheid. Deze voorziening heeft een beperkte openstelling en is niet 24 uur per dag beschikbaar.

De doelgroep bestaat uit dak- en thuislozen, mannen en vrouwen (multiprobleem), die geen gebruik (kunnen of willen) maken van de overige 24-uurs voorzieningen.

F. Alle vormen van Begeleid wonen of Woonbegeleiding

Begeleid wonen heeft als hoofdfunctie woonbegeleiding, waarbij de cliënt zelfstandige of onzelfstandige woonruimte huurt van een instelling voor maatschappelijke opvang of vrouwen opvang.

Bij de ambulante woonbegeleiding huurt de cliënt direct van een woningcorporatie en krijgt hij/zij begeleiding bij het wonen van uit de maatschappelijke opvang.

De doelgroep bestaat uit mensen die dakloos zijn geweest of dit dreigen te worden en (nog) niet in staat zijn volledig zelfstandig te wonen/ leven, dan wel uit vrouwen die vanuit een geweldsituatie (weer) een zelfstandig bestaan moeten opbouwen.

G. 24-uurs crisis vrouwenwoonvoorziening

De kernactiviteit van de 24-uurs crisis opvangvoorzieningen is het bieden van tijdelijk verblijf, gekoppeld aan zorgverlening, (psychosociale) begeleiding en crisisinterventie, aan vrouwen en hun kinderen in een bedreigende crisissituatie.

Hoofddoelen van hulpverlening zijn het wegnemen van de crisis en het op weg helpen naar een geschikte vervolgsituatie.

Het onderscheidende kenmerk binnen deze woonvoorziening is de korte verblijfsduur (verblijf korter dan 2 maanden).

De doelgroep bestaat uit vrouwen en hun eventuele kinderen met acute problemen (multiprobleem: relationele, financiële, verslavings- of psychiatrische problematieken en/of geweldservaring).

H. 24-uurs vrouwenwoonvoorziening met 24-uurs begeleiding

De kernactiviteit van deze 24-uurs woonvoorziening is het bieden van tijdelijk verblijf, gekoppeld aan zorgverlening en (psychosociale) begeleiding en behandeling. Onderscheidend kenmerk binnen deze voorziening is de wisselende verblijfsduur (zowel kort als langdurig) en het altijd aanwezig zijn van kinderopvangfaciliteiten. Deze voorziening is veilig doch niet anoniem.

De doelgroep bestaat uit vrouwen en hun eventuele kinderen (multiprobleem: relatie- en financiële, verslavings- psychiatrische problematieken en/of geweldservaring).

I. 24-uurs vrouwenwoonvoorziening met partiële begeleiding

De kernactiviteit van de 24-uurs woonvoorziening is het bieden van tijdelijk verblijf, gekoppeld aan zorgverlening en (psychosociale) begeleiding. Onderscheidend kenmerk binnen deze voorziening is de partiële begeleiding (aanwezig maandag tot en met vrijdag tijdens kantooruren). De gemiddelde verblijfsduur is 3-6 maanden. De voorziening is veilig en anoniem. De vrouwen hebben gemiddeld minder intensieve begeleiding nodig en zijn zelfredzaam.

De doelgroep bestaat uit vrouwen en hun eventuele kinderen (multiprobleem: relatie- en financiële, verslavings- psychiatrische problematieken en/of geweldservaring).

J. Overige opvangvoorzieningen

Er zijn situaties waarin de hulpverlening niet binnen een voorziening geadmistreerd kan worden. Het model waarin de Federatie Opgang voor de instellingen gegevens verzameld, vereist echter een voorziening. Voorzieningoverstijgende hulpverlening zou dan niet goed geadmistreerd kunnen worden. Om toch aan het model te voldoen is er een voorzieningsoort 'overige opvang'. Een centrale intake kan voorzieningoverstijgend zijn.

Capaciteit is als volgt gedefinieerd:

- Voor locaties met verblijf: totaal aantal bedden (dus niet: aantal units/kamers).
- Voor locaties zonder verblijf: maximum aantal *tegelijk* te begeleiden personen (bijv. bij woonbegeleiding – indien er geen maximum is, vult u het hoogste aantal personen in dat in 2008 op 1 dag van de voorziening gebruik heeft gemaakt in) dan wel het maximum aantal *dat op enig moment tegelijkertijd* van de voorziening gebruik kan maken (bijv. bij een Dienstencentrum).
- Voor alle vormen van begeleid wonen of woonbegeleiding: één capaciteitseenheid 3 uur effectief per bewoner (caseload 1:8).